

Angažovaný filozof Ladislav Hejdánek

Pavel Keřkovský

Některé osobnosti náleží do galerie inspirujících postav české kultury. Jistě mezi ně náleží Ladislav Hejdánek, jehož jméno je spjato s „nepředmětostí pravdy“ a též s „betlémskou výzvou“. Obě dvě tradice se mu promítají do občanské odpovědnosti slovem i činem. Čes-kobratrská církev evangelická nemá málo osobností, pouze jakási zvláštní duchovní slepota nám nedovoluje vidět, že mezi námi byli a často ještě i žijí mnozí, kteří jsou inspirací pro věřící i nevěřící.

Ladislav Hejdánek se narodil v Praze 10. 5. 1927 do věřící rodiny (otec katolík s vlažným vztahem k církvi, matka protestantka).^[1] K velmi hlubokému ponoru do evangelijní tradice došlo zejména v Akademické Ymce (speciální součást mezinárodní organizace YMCA – Asociace mladých křesťanských mužů). Akademická studia započal po II. světové válce na znovu obnovené pražské univerzitě studiem matematiky, záhy však přešel na katedru filozofie a sociologie. Jeho učiteli byli Jan Blahoslav Kozák a Jan Patočka. V roce 1952 obhájil disertační práci *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady* (PhDr.). V komunistickém Československu se jako filozof nemohl uplatnit, protože nebyl marxista, ani komunist. Pracoval nějaký čas jako kopáč a betonář. Po návratu z vojenské základní služby nastoupil do dokumentačního oddělení Ústavu epidemiologie a mikrobiologie. V roce 1953 se oženil s Hedou Kofránkovou a vychovali spolu čtyři dcery.

Na konci padesátých let se stal jedním ze spolutvůrců volného společenství, které se později začalo nazývat Nová orientace. Společně s dalšími bývalými „ymkaři“, kolegy a faráři, a s duchovním zaštitěním J. L. Hromádky usilovali v tehdejší lidově demokratické společnosti (roku 1960 se stala socialistickou) o interpretaci evangelijní zvěsti do poměrů, které byly ovlivněny mnoha předsudky a nedorozuměními. Chtěli vést rozhovor s těmi, kteří od druhé poloviny 50. let (po maďarských událostech a po sjezdu spisovatelů – 1956) začali pomalu rozevírat krunýř ideologické a kulturní ztuhlosti, navíc začali pociťovat nutnost navazovat kontakty s evropskou kulturní a náboženskou scénou. Z Nové orientace zmiňme podle abecedy alespoň některé: Jan Čapek, Milan Balabán, Vladimír Kalus, Alfréd Kocáb, Jaroslav Pfan, Jaromír Procházka, Ladislav Pokorný, Miroslav Rodr, Jan Šimsa, Jakub S. Trojan. Chtěli církev vzbudit ke kritické odpovědnosti a sounáležitosti se socialistickou společností. Ke konci šedesátých let patřili k sympatizantům „socialismu s lidskou tváří“, protože se jim zdálo, že se začaly naplňovat předpovědi J. L. Hromádky o reformovatelnosti marxismu. Na prvním místě jim ovšem šlo o novou interpretaci evangelia, která by byla přiměřená modernímu člověku. O srozumitelnou a otevřenou komunikaci usilovali též jiní členové církve: Božena Komárková, Miroslav Bula, Jan Amos Dvořáček.

Ladislav Hejdánek patřil k spoluorganizátorům tzv. čtvrtků v Jirchářích. Na Husův bohoslovecký seminář přicházeli evangeličtí i ekumeničtí přátelé, velmi často katoličtí jako Jiří Němec, Zdeněk Bonaventura Bouše, Václav Frei, Karel Floss, Jan Sokol, Václav Konzal, Oto Mádr (ten později od roku 1978 vydával samizdatové *Teologické texty*). Ladislav Hejdánek se

účastnil rozhovoru křesťanů s marxisty, zejména s Karlem Kosíkem a Milanem Machovcem. V Ústavu epidemiologie a mikrobiologie uspořádal pro zaměstnance několik besed s hosty (I. Klíma, L. Vaculík aj.)^[2] k nelibosti státní bezpečnosti, která tehdy tajně monitorovala všechny aktivity nemarxistických intelektuálů a snažila se zabraňovat jejich aktivitám. V šedesátých letech publikoval eseje a filozofické texty v časopisech, které se vymykaly limitům marxistické ideologie, zejména časopisy *Tvář*, *Plamen*, *Vesmír*, *Literární noviny*, *Slovenské pohľady*, *Mladá tvorba*, *Dějiny a současnost*, *Sešity*, *Hudební rozhledy*, *Křesťanská revue*. Na doporučení filozofa Jana Patočky mohl ke konci šedesátých let působit ve Filosofickém ústavu AV – UK (1968–1971) a zároveň vyučovat na KEBF (Komenského evangelické bohoslovecké fakultě – 1970). Již od konce šedesátých let organizoval bytové filozofické semináře. Od roku 1980 až do roku 1989 se každé pondělí konaly semináře s četnými hosty, jako byl Paul Ricoeur, Theo de Boer a jiní. Z Akademie věd byl propuštěn v dubnu 1971 a v listopadu roku 1971 byl vzat do vazby. V Ruzyni během vazby sepsal *Sešity – „Úvod do filosofování“*.^[3] Byl odsouzen společně s farářem Jaromírem Dusem, historikem Janem Tesařem a expolitikem Jaroslavem Šabatou a ještě mnoha dalšími za přechovávání a rozšiřování letáků. Občané v nich byli upozorněni na právo nejít k volbám nebo škrtnat jména na kandidátce. Hejdánek s Dusem nepatřili k duchovním otcům letákové akce, ani k aktivním šířitelům letáků, ale solidárně vypomohli přátelům k dočasnému uložení letáků. Ladislav Hejdánek dostal devět měsíců (pobuřování, tři měsíce mu byly prominuty amnestií prezidenta republiky), Jaromír Dus 15 měsíců (podvracení republiky, na toho se amnestie nevztahovala).

Po propuštění z vězení pracoval manuálně, tentokrát jako noční vrátný, topič a skladník. Během samizdatové éry vydal nespočet článků a statí. Roku 1985 založil a vydával filozofický časopis *Reflexe* a stal se zakladatelem a profilujícím členem redakční rady *Oikúmené*, která se pak stala po roce 1989 řádným nakladatelstvím teologické a filozofické literatury v Praze. Patří k duchovním otcům Charty 77 a dvakrát se stal jejím řádným mluvčím. Po roce 1989 vyučoval jako profesor na Filosofické fakultě UK v Praze a od roku 1996 jako docent na Evangelické teologické fakultě UK v Praze. V roce 1984 byl oceněn Cenou Jana Palacha; v roce 1987 získal čestný doktorát Amsterdamské univerzity; v roce 1992 obdržel francouzský řád Rytíř umění a písemnictví; v roce 1995 byl oceněn Řádem T. G. Masaryka. V roce 2010 udělila UJEP v Ústí nad Labem L. Hejdánkovi čestný doktorát za celoživotní přínos české filozofii a demokracii. Profesor Hejdánek tou dobou již žil v jihočeském Písku. Protože bylo obtížné, aby se profesor Hejdánek vydal do Ústí, univerzitní zástupci navštívili jižní Čechy a promoce se konala v obřadní síni v Písku, za přítomnosti rektorky, děkanky a dalších představitelů UJEP v Ústí nad Labem. V Písku žije Ladislav se svou ženou Hedou doposud.^[4]

2. Ymca a Rádí

Nelze pominout formativní vliv Akademické Ymky nejen pro generaci Ladislava Hejdánka, ale i pro mnohé další, ač byla na dlouhých 40 let její činnost umlčena, popřípadě bodově pokračovala evangelickými lesními a

církevními brigádami, a částečně i biblickými kurzy, které někdy pořádala církve a jindy nadšení jednotlivci. YMCA (Young Men's Christian Association, křesťanské sdružení mladých mužů) je již desítky let celosvětovou mládežnickou organizací. Dnes má 40 milionů členů ve 124 zemích světa. Pracuje na základě ekumenických principů. YMCA působila v českých zemích od druhé poloviny 19. století pod názvem „Křesťanský spolek mladíků“ nebo „Křesťanská sdružení mládeže“. Pod jménem YMCA fungovala v rámci Československých legií v Rusku. V Československé armádě pracovala v 39 posádkách do roku 1921. Na nátlak Francie v roce 1921 činnost anglo-americké YMCA zastavena. Alice Masaryková, za vydatné pomoci T. G. Masaryka a V. M. Havla, v roce 1921 podnítila založení československých odnoží organizací YMCA a YWCA (křesťanské sdružení mladých žen). V Praze, Brně a Bratislavě byla vybudována rekreační střediska. Ve 14 městech YMCA i YWCA zajišťovaly civilní práci. Dále se zasloužily se o rozvoj odbíjené a košíkové a dalších sportů. Před 2. světovou válkou měly obě organizace zhruba 20 000 členů. V roce 1951 musely ukončit činnost a obnovily ji až po roce 1989. V rámci YMCA v průběhu 20. let vznikla tzv. Akademická Ymka. Ta pravidelně pořádala konference pro vysokoškolské studenty. Vůdčími postavami předválečné doby se pro mnohé stali Jaroslav Šimsa (†1945), J. L. Hromádka (†1969), E. Rádl (†1942). Student Ladislav Hejdánek myšlenkově dozrával nad filozofickými texty Emanuela Rádla. Studoval jeho práce, sám přepsal na psacím stroji během 2. světové války jeho *Útěchu s filosofie*. V roce 1965 sepsal Hejdánek studii *Pravda a praxe u Emanuela Rádla*,^[5] v roce 1969 rekapituloval Rádlův význam ve studii *Útěcha s filosofie*.^[6] Také na prahu třetího tisíciletí, jak jsme viděli výše^[7], se Hejdánek znovu přihlásil k Rádlovu pojetí filozofie jako „programu na změnu světa“. Jádrem proměny filozofie byla Rádlůva vize nové metafyziky či nepředmětneho myšlení, jak jsme viděli již výše.

Také v poválečné době měla Akademická Ymka formativní význam. Ladislav Hejdánek se zde setkal s mnohými souputníky: B. Komárkovou, Františkem Laichterem, J. L. Hromádkou, kdežto s Jakubem S. Trojanem se setkal v jedné lavici již na gymnáziu ve Slovenské ulici na Vinohradech a jejich vzájemné cesty jsou protkány rozhovorem filozofa s teologem, čehož je svědectvím samizdatový časopis *Reflexe*, který pokračoval ještě i několik let i po roce 1989. Mnohé studenty Akademická Ymka duchovně nasměrovala, ač po druhé světové válce se již nerozvinula do takové šíře, protože válečné ztráty byly obrovské (Jaroslav Šimsa, Emanuel Rádl a další). Ladislav Hejdánek se stal aktivním účastníkem života Akademické Ymky a pak také posledním předsedou pražského sdružení Akademická Ymka v letech 1949 a 1950.

S J. L. Hromádkou se Ladislav Hejdánek vyrovnával také po celý život, ale nebyl pro něj tak formativní jako E. Rádl. Cenil si zejména jeho inaugurační přednášky z roku 1928 „Problém pravdy v myšlení theologickém“, proto později sepsal kritickou stať „Pravda a skutečnost“^[8] a „Víra a svět u J. L. Hromádky“.^[9] Zdůvodňuje proč zejména prvorepublikový J. L. Hromádka je stále inspirující. K Hromádkově nábožensko-politické strategii po roce 1948 se vyjádřil několikrát. V této souvislosti je nutné připomenout jeho krátké ale jen do jisté míry přejné zhodnocení jeho postojů v „Dopisech

příteli“. Ve stati „K rozhovorům o J. L. Hromádkovi“^[10] se vyjadřuje strukturovaně o Hromádkově omylu politickém, morálním a intelektuálním. Diskusi (80. léta) nepovažuje za dostatečně naskicovanou, natož za rozvinutou či již uzavřenou. I zde však radí setrvat u Hromádky prvorepublikového.

Pro teologickou i filozofickou veřejnost se Ladislav Hejdánek zasloužil o vydání knihy Boženy Komárkové *Původ a význam lidských práv*, která byla později probírána na teologických seminářích v 90. letech a v první dekádě třetího tisíciletí na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zde se také roku 2004 konala mezinárodní konference o lidských právech, které se Ladislav Hejdánek zúčastnil a přispěl přednáškou *Human Rights and Patočka's „Negative Platonism“*.^[11]

3. Charta 77

Společenská angažovanost Ladislava Hejdánka se datuje od raných studentských let. V únoru 1948 se zúčastnil pochodu na Hrad. Asi 200 studentů šlo požádat prezidenta Beneše, aby nepřijímal demisi nekomunistických ministrů. Po roce 1948 náležel k těm, kteří neměli možnost podstatnou část života působit ve svém oboru, s výjimkou tří let na přelomu let pozdně šedesátých, a pak po roce 1989.

Hejdánkovo svědomí nebylo vyostřeno až Chartou 77, ale již v mládí Masarykem, Rádem a křesťanským společenstvím Akademické Ymky a prostředím vinohradského sboru Českobratrské církve evangelické, a v 70. letech též evangelickým prostředím vršovického sboru, zejména kázáními evangelického faráře Jaromíra Dusa. Ladislavu Hejdánkovi na životě církve nesmírně záleželo. Nebyl vlašným členem. Několikrát posloužil čteným kázáním při pravidelných nedělních bohoslužbách. To podle řádů církve je dovoleno těm laikům, kteří požívají důvěru sboru a duchovního správce sboru.

Hejdánek za normalizace, ani později neusiloval o vytvoření politické nebo dokonce křesťanské politické strany. S úsměvem připomínal, při příležitosti prvních svobodných voleb po roce 1989, že každá křesťanská strana, pokud bude skutečně věrná svému křesťanskému programu, musí prohrát volby, nesmí nic nepravdivě slibovat. Jinak je s ní něco v nepořádku. Občanskou odpovědnost mezi křesťany chtěl prosazovat jinou cestou. Cestu politického přerodu společnosti naznačil již za totality v *Dopisech příteli*:

„Ve věci, o níž v Chartě 77 jde, totiž vůbec nejde o podpis, dokonce ani na prvním místě o podpis. Jednat a žít v duchu Charty 77 je docela dobře možno i bez podpisu. A je možno podepsat a svým jednáním se z okruhu Charty vytrahovat a dokonce vyloučit. Cílem Charty není získat co nejvíc podpisů, ale přesvědčit co nejvíc lidí, že se mohou a mají chovat vůči státu jako svobodní, stateční občané, že se však hlavně mohou a mají chovat ke svým spoluobčanům jako jejich přátelé, druzi, soudruzi. Na prvním místě pak k těm spoluobčanům, kteří jsou ostouzeni a pomlouváni, nespravedlivě obviňováni a odsuzováni, šikanováni a diskriminováni, neurotizováni a provokováni, uráženi a ponižováni. Takovými spoluobčany mohou být jistě i signatáři Charty 77; početní převahu však mají jiní. A ty všechny musíme spolu vyhledat a nedopustit, aby se svými těžkostmi byli

sami. Lidská práva nejsou totiž jejich „přirozenou výbavou“, ale jsou povinností nás a těch druhých, abychom je prakticky, svým jednáním a svými činy, ujistili, že jsou pro nás lidmi, našimi přáteli, druhy, soudruhy, které nikdy neodepíšeme, i kdyby to bylo pro nás spojeno i s nějakým rizikem. Bud' zdrav, Praha, 1. 9. 1977, Tvůj Ladislav Hejdánek“^[12]

Dopisy přáteli tehdy náležely mezi nejčtenější samizdatové texty. Nadšení čtenáři je rozepisovali na mechanických psacích strojích. Tak samizdatově vycházely nejen v Praze, ale též na mnoha místech Československa od 2. února 1977. Poslední *Dopis přáteli* autor vyslal k očekávajícím adresátům 1. 9. 1977. Některé *Dopisy* byly přeložené do angličtiny, němčiny, francouzštiny, polštiny i ruštiny a našly si přátele i v zahraničí. Ladislav Hejdánek v nich jasně vysvětloval, čím Charta 77 má být. Skloubil v nich dvě významné evropské tradice, totiž filozofické hledání pravdy s evangelijně-teologickou starostí o nespravedlivě obviňované a odsuzované, znevažované a kaceřované, šikanované a diskriminované, neurotizované a provokované, urážené a ponižované. Právě těmto lidem mají být přiznána lidská práva a tak smějí aktuálně prožívat důstojnost přítele, druha či soudruha.

Ježíšovy výzvy k podání vody žíznícímu, oblečení nahého a zostuzeného, podpora neurotizovaného, výzva k navštívení vězněného, a všechny další milosrdné činnosti uvedené v biblickém podobenství o posledním soudu (Mt 25,31–46) Hejdánek civilně-interpretacním způsobem interpretoval některé biblické termíny, tj. přiměřeně myšlenkové výbavě a sociální inteligenci dnešního člověka. Upozornil, že právě milosrdným jednáním se dostávají ke slovu lidská práva. To je pro většinu teologů a filozofů novum, protože Hejdánek nezdůvodňuje lidská práva ! přirozenoprávně – že by se s nimi člověk rodil, ale vždy znovu jsou aktualizována lidským solidárním jednáním. My lidská práva dopřáváme druhému, napomáháme k jejich uskutečňování. Hejdánek lidská práva překvapivě zakotvuje v konkrétní solidární službě druhému, jak vyčetl ze zvěsti evangelisty Matouše.^[13]

Ladislav Hejdánek se vyjadřuje stejně obecně jako evangelista Matouš. Důstojnost je přiznána komukoli nějak marginalizovanému, to znamená trpícímu ateistovi, humanistovi či věřícímu. Podobně pro evangelistu Matouše mluví v podobenství o lidech ze všech národů, tedy obecně o všech lidech a rozhodně není rozhodující náboženská příslušnost. Rozhodující je ochota solidarizovat se a pomoci druhému účinnou a vynalézavou pomocí. Milosrdné společenské pomoci je přiznána zásadní důstojnost (jde o službu kristovského charakteru). Podobně filozof označuje dopomáhání k lidským právům za povinnost. Pojmu povinnost rozumějí v plné hloubce zejména myslitelé vyškolení osvícenskou filozofií I. Kanta, jak naznačil ve zdůvodnění Charty 77 filozof Jan Patočka. Posledně jmenovaný byl po krátký čas ve 40. letech minulého století Hejdánkovým učitelem na Karlově univerzitě v Praze, než byl komunisty zbaven možnosti vyučovat na kterékoli škole. Jan Patočka patřil mezi první tři mluvčí Charty 77. Lidská práva zdůvodňoval mravní povinností, tedy „kategorickým imperativem“ I. Kanta, a nikoli přirozenoprávní argumentací. Mluvčím Charty 77 byl pouhé tři měsíce, protože v březnu 1977 zemřel a stal se tak první obětí státní represe a společenského teroru státní administrativy a komunistické mediální kampaně a policejní šikany

(dlouhé policejní výslechy). Po smrti Jana Patočky nastoupil do funkce mluvčího Charty 77 Ladislav Hejdánek.

Charta 77 (zformovaná jako dárek doby vánoční roku 1976 a formálně rozpuštěná 3. 11. 1992, kolem 20. hodiny večer) měla pro Hejdánka nejen občansko-právní, ale též etický rozměr evangelijní tradice. Evangelijní zvěst přiznává důstojnost každému šikanovanému bez rozdílu vyznání. Hejdánek podobně nechce lidská práva chápat jako privilegium pro vyvolené nebo jako mocensko-politickou strategii k dosažení spravedlivé odplaty, jejímž důsledkem pak bude „spravedlivá manipulace“ se společností, která započne plošným odstraněním všech vedoucích činitelů ze společenských postů vyšší, střední i nejnižší úrovně. To by fakticky znamenalo pročištění společnosti způsobem francouzské revoluce v 18. století, která se utopila v teroru a následné Bonapartovské diktatuře právě kvůli propojení práva s neomezenou politickou mocí. Chartistům šlo o zajištění práv a svobod všem a nikoli o získání neomezené moci pro momentálně utiskovanou elitu. Hejdánek vnesl do Charty 77 evangelijní starost o důstojnost každého jednotlivce. Rozšířil tak dosavadní pojetí těch aktivistů, kteří usilovali o spravedlnost pro soudně stíhané hudebníky a jiné kulturní aktivisty či o rehabilitaci a případný návrat do určitých společensko-politických pozic. Hejdánek vnesl do Charty 77 důraz evangelijní vstřícnosti pro každého člověka, protože chápal lidská práva jako účinnou pomoc druhým. Evangelický farář Jan Šimsa[14] v úvodu k Hejdánkově knize *Dopisy přáteli* upozorňuje, že Hejdánek nejenže jako jeden z prvních výrazně upozornil na Havlíčka Borovského a jeho pojetí demokracie a též práva na „zákonný odpor a povinnost občana dovolávat se na psané zákony a tak vychovávat sebe k občanství a úředníky k demokracii“[15], ale také to byl on, kdo v průběhu roku 1976 upozornil Václava Havla a další, že již v březnu 1976 byly státními orgány publikovány v poměrném utajení zásadní zákony týkající se lidských práv a svobod.

Vnesením biblického akcentu starosti o druhého nasměroval Hejdánek mnohé na správné chápání lidských práv, a v československém prostředí se nemuselo diskutovat o jaká práva jde. Zda jsou prvé-, druhé-, či třetí generace.[16] V tomto ohledu již po dlouhá léta souzníval s pojetím práv Boženy Komárkové, a právě na Hejdánkův popud ona napsala (1969) pro literárně kritický časopis *Plamen* rozsáhlou stať „Lidská práva a křesťanství“. *Plamen* byl normalizátory umlčen, a studie o lidských právech vyšla později samizdatově v brněnské edici „Profily“ péčí Jiřího Müllera.

4. Občanská odpovědnost po roce 1989

Hejdánkova angažovanost byla zdůvodněna nejen filozoficky (Immanuel Kant, Emanuel Rádl)[17] a historicky (Karel Havlíček Borovský, T. G. Masaryk), ale překvapivě též transformovanou biblickou tradicí: „Domnívám se, krátce řečeno, že ‚transcendence‘ (sám nerad mluvím o transcendentní skutečnosti, nýbrž jen o transcenci jako aktivním transcendování), která nám nedovede a nemůže nějak pomoci v našich denních trablech a zápasech, která nás nedovede zmocnit (vybavit ‚mocí‘) a posílit na naší nezbytné a ovšem dočasné, provizorní cestě světem a do

světa, na naší životní pouti, není k ničemu. Myslím, že nejsem sám, kdo má nejen jakýsi dojem či tuchu, ale spíše důvěřující se jistotu či ujištěnou důvěru, že v takových vypjatých, mezních situacích tak docela bez pomoci nejsem a nezůstanu, a tak jsem nakloněn hledat naplnění své pouze ‚možné existence‘ nejen ve vzdoru a odporu vůči ‚osudu‘, ale také v jisté odevzdanosti, která situaci přijímá, aniž by se jí poddávala, ale aniž by se od ní odvracela a z ní utíkala. Do takových situací přece jen neupadáme (ani do nich nejsme jen ‚vržení‘), ale jsme do nich spíše ‚posíláni‘.“[18]

Filozofie i teologie mají tedy tento noetický, tj. poznávací, tj. myšlenkově kritický rozměr. Rozpoznáváme v sobě i druhém příslušnost k určitému chápání spravedlnosti, k určitým projevům lásky, ale i k určitému chápání viny. Filozofie i teologie mají schopnost vidět podobným způsobem. Hejdánek používá v textu obojí argumentace. A právě za tento „průnik dvou množin“ jsem Hejdánkovi vděčný. Biblicko-teologické i filozofické myšlení mohou najít společnou řeč, aniž by ztratily něco na své jedinečnosti a odhodlanosti účastnit se na proměně světa, aby byl více spravedlivý, aniž bychom si přitom vytvářeli iluze světa harmonického na věčné časy, světa bez krizí a vin, bez možnosti odpuštění (světová náboženství) a očistění (filozofie – K. Jaspers aj.). Hejdánek se již na počátku 90. let v odborném článku[19] přiklonil ke křesťanské tradici hledající pravdu. Přitakal k „betlémské výzvě“. Přiblížil se na dosah k rozpoznání Boženy Komárkové a historiků práva (Georg Jellinek, John Witte, Jr.), že subjektivní práva a subjektivita člověka vzniká v rámci teologické reflexe apodiktického práva (Desatero a další texty i novozákonní) již ve starověku. Tímto zjištěním samozřejmě není popřena filozofická tradice. Pouze je řečeno, že vedle filozoficky interpretovaného pojetí člověka a jeho práv legitimně existuje také teologické pojetí člověka a jeho práv, a že k tomuto rozpoznání Ladislav Hejdánek přispěl závažnou měrou nejen myšlenkovou reflexí, ale též společenským a církevně-náboženským životním nasazením.

[1] <http://www.pametnaroda.cz/story/hejdánek-ladislav-1927-214>

[2] Archiv bezpečnostních složek A 3/2-81; A 3/2-169, in archiv CC.

[3] Sešity psal od 27.11.1971 do 22. 3. 1972, později vydány v Oikúmené-Praha, 2012.

[4] <http://www.pametnaroda.cz/story/hejdánek-ladislav-1927-214>

[5] HEJDÁNEK, L., 2010, s. 84-95.(1965)

[6] HEJDÁNEK, L., 2010, s. 188-193 (1969)

[7] Viz text k pozn. č. 7 – stať o K. Jaspersovi obsahuje také odkaz na E. Rádlu. Hejdánek ho označuje za filozofa K. Jaspersovi velmi blízkého (Hejdánek, 2010, s.161).

[8] HEJDÁNEK, L., 2010, s. 24-30 (1959)

[9] HEJDÁNEK, L., 2010, s. 164-169 (1968)

[10] HEJDÁNEK, L., 2010, s. 207-229 (1981)

[11] ed. HALAMA, Jindřich. *The Idea of Human Rights: Traditions and Presence*, Prague: UK ETF, 2003, s. 112-116.

[12] HEJDÁNEK, L. *Dopisy příteli*, 1993, Praha: OIKOYMENH, s. 134.

[13] HEJDÁNEK, L., 1993, s.134.

[14] HEJDÁNEK, L., 1993, s.12.

[15] HEJDÁNEK, L., 1993, s.12.

[16] SHEPHERD, F. M. *Christianity and human rights, Christians and the struggle for global justice*, 2009 by Lexington Books; (V této publikaci je rovněž článek o Boženě Komárkové).

[17] *Jedinečné zdůvodnění myšlenkové kritičnosti, jejímž horizontem je odpovědnost a účast na reformě světa je ruzyňský Úvod do filosofování, 1971-1972, (tzv. Sešity), 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2012.*

[18] HEJDÁNEK, L., *Setkání a odstup*, Praha, 2010, s. 162-163.

[19] HEJDÁNEK, L., *Lidská práva, budoucnost Evropy a jedna česká tradice, Reflexe, filosofický časopis 1990/4, 9, 1-9.*

V edici

[Cesta církve VIII](#)

Štítky

[Medailon](#)

[Cesta církve VIII](#)